

Ungdomsbedrift på Helse- og oppvekstfag

Navn: Ann-Kristin Nilsen

Lærer på Slåtthaug videregående skole i Hordaland

Lærer på helse- og oppvekstfag Vg1 og Helsefagarbeider Vg2

Har drevet med entreprenørskap på helse- og oppvekst både gjennom ungdomsbedrift og innovasjonscamp siden 2014.

HVORFOR SKAL ELEVER PÅ HELSE- OG OPPVEKST DRIVE UNGDOMSBEDRIFT?

Helse- og omsorgssektoren står overfor store utfordringer og endringer. Fremtidens omsorgsbrukere vil bestå av yngre og eldre brukere, med andre behov og utfordringer enn dagens omsorgsmottakere. De vil ha høyere utdanning, være mer ressurssterke, teknologivante og være mer vant til å bestemme over egen tilværelse. På bakgrunn av dette må vi øke rekrutteringen i helse- og omsorgsyrkene. Men også fokusere på å utdanne reflekterte og nytenkende omsorgsutøvere. Utøvere som kan møte morgendagens utfordringer og endringer. Det er her Ungdomsbedrift kommer inn!

Helse- og oppvekstfaget i videregående opplæring har vært preget av mye teori og lite praktiske gjøremål i fagplanen. Ungdomsbedrift har gitt meg mulighet til å få mer elevaktivitet inn i undervisningen.

Entreprenørskapskompetanse (det å starte og drive bedrift) består av så mye mer enn det økonomiske aspektet og etablererkunnskap. Jeg vektlegger selve prosessen. Dette fordi prosessen krever aktivitet, medbestemmelse og samarbeid. Elevene skal lære GJENNOM entreprenørskap. Jeg bruker de entreprenørielle prosessene for å nå bestemte læringsmål. Ungdomsbedrift er en metode, eller et redskap til å nå læreplanmålene og skape variasjon og elevaktivitet i undervisningen min, det er ikke noe elevene skal gjøre i tillegg til undervisningen. Målet er altså ikke fremme elevenes mulighet til å lykkes på «aksjemarkedet» men å utvikle deres kreativitet, selvstendighet, initiativ, kommunikasjon og samarbeidsevner.

HVA LÆRER ELEVENE AV Å DRIVE UNGDOMSBEDRIFT?

Gjennom Ungdomsbedrift (UB) lærer elevene både nøkkelkompetanse og fagkompetanse som er viktig for fremtidig yrkesutøvelse.

Elevene som drev ungdomsbedrifter har fått **trening i organisering og arbeidsfordeling** innad i bedriften. Alle elevene har måtte bruke sine evner til å kommunisere og samhandle med hverandre og med fremmede. Det å ta kontakt med brukergruppen, lokale bedrifter, offentlige instanser eller banken, har for mange elever vært en utfordrende oppgave. De har fått veiledning, og tatt mot til seg og stått for denne kontakten selv, noe jeg mener har utviklet deres **samarbeidsevne og sosiale ferdigheter**.

Elevene har lært gjennom å **prøve og feile**, noe som er essensielt for ungdomsbedrift. Holdningen om at «det er lov å feile, for det lærer vi noe av», gjør at elevene får mot og vilje til å ta initiativ, de tør gjerne mer enn i en klasseromsituasjon der det «rette svaret» er forventet. Flere av elevene fikk også **vist at de hadde evner og kunnskap** som ikke resten av klassen kjente til, f.eks. innen ledelse eller data. Dette er erfaringer som kan være med å utvikle den enkelte elevs personlige egenskaper og holdninger, og øke deres selvfølelse. At elever på helse- og oppvekst får tro på egne skapende krefter og evner til å se og bruke disse er en viktig forutsetning for fremtidig yrkesutøvelse.

Gjennom hele prosessen med ungdomsbedrift har elevene måttet **løse problemer og ta beslutninger**. De har måttet finne svar andre steder enn i lærebøkene og hos lærer. De har tenkt kritisk rundt løsninger og kjent på ansvaret ved å ta beslutninger. De har funnet interaktive løsninger som gjør at de

kan samarbeide selv om en er borte fra bedriften, og belønningssystemer som skal øke oppmøtet. Dette viser at elevene har måttet være **ansvarsfulle, nytenkende og kreative** i mer enn oppstarten av bedriften. De har gjennom erfaringene fra bedriftsarbeidet og det sosiale felleskapet bedriften har utgjort, utviklet og blitt mer bevist på egen **personlig kompetanse**.

HVILKE KOMPETANSEMÅL KAN KOBLES TIL UNGDOMSBEDRIFT?

Hovedvekten av kompetansemålene i Helsefagarbeider handler om «å *gjøre rede for, drøfte og forklare*». Dette er mål med vekt på teoretisk kompetanse. Formålet i læreplanen for Helsefagarbeider slår fast at: «*Programfagene utgjør en helhet, og opplæringen skal være tverrfaglig og praksisnær. I opplæringen skal det legges til rette for varierte arbeidsoppgaver som kan bidra til å fremme kreativitet og helhetlig kompetanse som er anvendelig i helse- og sosialsektoren*» (Læreplan HE Vg2). Ut fra dette ser jeg at formålet er i tråd med aktiv og helhetlig opplæring, dybdelæring og utvikling av yrkeskompetanse. UB kan være en undervisningsmetode der vi kan nå formålet og kompetansemål på helse- og oppvekst.

Rammene elevene får for å danne ungdomsbedrifter er med å bestemme hvilke kompetansemål som blir implementert i bedriftene. Jeg har hatt helsefremmende arbeid mot ulike brukergrupper som ramme, og da har mange mål fra faget *Helsefremmende arbeid* kommet med.

Jeg vil trekke frem noen kompetansemål fra faget *Kommunikasjon og samhandling* som eksempler, da de er en naturlig del, uansett hva ungdomsbedriftene har drevet med:

Eleven skal kunne drøfte hva det vil si å være medmenneske, og hvordan samspill mellom mennesker kan fremmes.

Det er umulig å drive UB uten at elevene samhandler, de opplever både medgang og motgang i dette arbeidet. Jeg vil påstå at det først og fremst er gjennom praktisk arbeid vi får trening i ferdigheter som; konfliktløsning, samarbeid, kommunikasjon og empati. Og at våre evner i så måte, blir synlig for oss selv og omgivelsene. Erfaringer fra samarbeid og gruppedynamikk er viktig i alle yrker.

Eleven skal kunne drøfte ulike strategier for konflikthåndtering og prøve noen strategier i praksis.

Dette målet ble knyttet opp mot IA-arbeid (inkluderende arbeidsliv) i ungdomsbedriftene, ved at de enkelte bedriftene skulle etterstrebe et godt arbeidsmiljø. Å behandle alle likt, men likevel ta individuelle hensyn i ungdomsbedriften, førte til mange diskusjoner og noen konflikter som elevene løste selv. Elevene fikk reelle problemstillinger og tok i bruk flere av strategiene som jeg

hadde gjennomgått. Å ta bestemmelser og løse problemer var noe alle ungdomsbedriftene arbeidet mye med. Det er samtidig viktig med refleksjon over egen læring i de aktuelle situasjonene, for at elevene skal kunne konstruere en helhetlig og varig forståelse som de kan bruke i nye situasjoner.

Eleven skal kunne drøfte ulike former for kommunikasjon og gjøre rede for hvordan kommunikasjon kan fremme trygghet og tillit.

Dette målet knyttet jeg opp mot flere av de kreative øvelsene i starten av prosjektet. Vi gikk gjennom teori om kroppsspråk og verbalt språk, gjennom de kreative øvelsene fikk elevene prøve og feile, de ble bevisst eget språk og andres språk, hva som var oppbyggende og fremmet deltagelse og hva som var det motsatte. Dette målet ble også knyttet opp mot IA-arbeidet, der elevene diskuterte seg frem til en skriftlig avtale om hvordan deres kommunikasjon i gruppen skulle være. Elevene reflekterte rundt avtalen på bedriftsmøter og bedriftene presenterte sine avtaler for hverandre, slik at vi utvekslet ideer.

Eleven skal kunne drøfte helsefagarbeiderens rolle som talerør for pasienten og brukeren.

Som yrkesutøver må helsefagarbeiderne snakke på vegne av pasient/bruker til andre yrkesgrupper. UB gir elevene god praktisk trening i å prate med ulike mennesker. Elevene lærer å legge frem sakene på en punktlig og oversiktlig måte for å overbevise. Elevene talte også brukernes sak når de skulle få ressurser for å gjennomføre aktiviteter.

Eleven skal kunne gjøre rede for regelverk om taushetsplikt og personvern i helse- og sosialsektoren.

Elevene innførte taushetsplikt i bedriftene. De måtte i praksis kjenne på reglene og håndtere konsekvensene.

Eleven skal kunne drøfte veilederrollen, og hva det betyr å kunne motta veiledning.

Elevene leder og drifter hverandre ut fra roller, de får i praksis kjent både på veilederrollen og det å skulle motta veiledning og nyttiggjøre seg ny kunnskap, samtidig som vi kobler på teori. Som lærer er jeg tydelig på min rolle som veileder og vi brukte noe tid på teori rundt dette i oppstarten.

Den erfaringsbaserte læringen er essensiell i entreprenørskapsjobbing og UB. Den er viktig for at elevene skal danne dybdekunnskap av det de har «lært ved å gjøre» og reflektert over. Elevene jobber aktivt med flere av kompetansemålene i UB. Vi gjennomgår teori, med begrepsavklaringer og fakta,

dette er overflatelæring. Det som skaper dybdelæring er elevenes utprøving i egen ungdomsbedrift og deres refleksjon i etterkant.

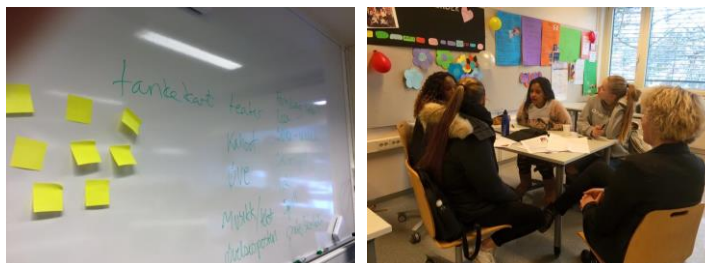
MIN ERFARING MED UNGDOMSBEDRIFT PÅ HELSE- OG OPPVEKST

Medbestemmelse er en viktig del av UB. Jeg inviterte derfor klassen til selv å bestemme om UB var noe de ville være med på. For meg var det viktig å være tydelig på krav og muligheter, og også på min egen rolle og manglende erfaring. Elevene og jeg lærte mye underveis, særlig av feilene vi gjorde. Det var viktig å reflektere over prosessene med jevne mellomrom.

UB må planlegges inn i klassens **årshjul og kompetansemål** må integreres. Elevene trenger mye tid i oppstarten av bedriften. Når bedriften har kommet i gang, kan elevene klare seg med færre timer i uken. Jeg hadde stor nytte av å få hjelp av Ungt Entreprenørskap og av å bruke informasjonen på www.ungdomsbedrift.no (UB-løypa). Det er viktig å vite at man ikke trenger å gjøre alt som står i UB løypa, jeg brukte UB-løypa som et oppslagsverk. For meg var det nyttig å knytte meg opp til andre lærere som også hadde klassen, og vise dem mulighetene for å øke elevaktiviteten og **yrkesrette fellesfagene**. Norskfaget kan fokusere på muntlig presentasjoner, og å skrive søknad og brev. Samfunnsfag kan ta alt om IA, mattefaget kan ta regnskap og undersøkelser. Engelsk og kroppsøvingsfaget kan også ha muligheter, ut fra hva bedriften gjør.

Å lage tydelige og samtidig vide **rammer** opplevde jeg som noe av det vanskeligste ved UB. Det var viktig for meg at det var elevene selv som stod for bedriftsideen, men samtidig måtte jeg sikre at de jobbet med fagrelaterte mål. En fast ramme for bedriftene kan være at de skal være IA-sertifiserte, noe som inkluderer kurs hos NAV og mye fokus på arbeidsmiljø og tilstedeværelse. Andre rammer kan være at ungdomsbedriftene skal omhandle konkrete brukergrupper og/eller kompetansemål, eller foregå på et bestemt sted, eller involvere en bestemt bedrift fra nærområdet. Det kan også være et krav at bedriftene skal ha en sosial entreprenørskapsprofil.

I oppstarten fokuserte jeg på hva **kreativitet** er og hvordan vi kunne jobbe kreativt. Vi jobbet svært mye med egen kommunikasjon og det å skape et trygt miljø i gruppen for å få alle med. Dette virket også positivt inn på klassemiljøet. Gjennom bruk av kreative øvelser kom elevene frem til bedriftsideer.

Kreativitetsøkt i klassen

Deretter valgte de **roller i bedriften**. Her gikk vi gjennom hvilke krav og forventninger vi hadde til de ulike rollene. Elevene søkte seg til de ulike rollene og jeg som lærer stod for ansettelsene. Jeg brukte liten tid på **registreringsprosessen**, og tok dette med noen få elever. Elevene kontaktet bank og andre instanser selv.

Elevene ble oppfordret til å skaffe seg **mentor** ut fra hva bedriften drev med. Mitt ønske er at dette er en person fra det lokale næringslivet. Jeg har erfart at elevene også nyttiggjør seg kunnskap fra mentorer via sosial medier. Underveis i skoleåret fokuserte jeg mye på **refleksjon over læring**. Jeg opplevde at elevene lettere reflekterer over prosessen og teorien når de selv er midt oppi den.

Elevene hadde **stor frihet** når de jobbet med UB. Mange elever jobbet mye med bedriften også utenom skoletid. Min erfaring er at elevene var mer konsekvente og løsningsorienterte enn meg når det gjaldt deltagelse og oppmøte i bedriften. De brukte både indre og ytre belønningssystemer for å få alle med og de tilpasset oppgavene, slik at alle **MÅTTE** gjøre noe.

Min rolle var å **være veileder**, jeg måtte tørre å la elevene feile og prøve igjen. Dette var vanskelig og i min veiledningsiver har jeg mer enn én gang prøvd å styre dem dit jeg ville. Dette har medført at jeg har tatt fra dem medbestemmelsen deres og dermed også motivasjonen. De gangene det gikk slik, måtte jeg bruke mye krefter på å få dem til å ta ansvar igjen. Å være lærer/veileder opplevde jeg som en krevende rolle å balansere. Jeg måtte hjelpe elevene å holde læringstrykket oppe og bruke deres erfaringer til å skape refleksjoner for videre læring, samtidig som jeg skulle stole på dem, og la dem gjøre egne erfaringer (både er gode og dårlige). Å være entreprenørskapslærer var og er også en øvelse i å prøve og feile for meg. Jeg lærer også gjennom øvelse!

Alle elever har krav på **underveisvurdering**. Jeg fant ulike måter å vurdere elevenes arbeid på. IA-avtalen og kommunikasjon og samhandling innad i gruppen har jeg underveisvurdert ved å se på selve avtalen og det praktiske arbeidet. Fagstoff som ble lagt på ungdomsbedriftenes hjemmesider ble også vurdert, samt eventuell produksjon.

En ungdomsbedrift munner ut i et resultat, et **utbytte**. For meg var det viktig at utbyttet skulle være læring og erfaring, ikke et økonomisk utbytte. Men vi må ikke undervurdere økonomisk utbytte som en ytre motivasjonsfaktor for elevene. Elevene vil gjerne spare til en felles opplevelse eller et mål om å støtte en veldedig organisasjon.

Jeg har opplevd at UB har ført til mer fokus på **klassemiljøet og økt trivsel**. Klassemiljøet har blitt mer preget av åpenhet og gjensidig respekt mellom elevene og mellom meg som lærer og elever. Driften gjennom året har ikke forløpt uten konflikter, men elevene har vært villige til å finne løsninger som har bidratt til felles trivsel. Kommunikasjonsøvelsene satte fokus på hvordan vi kunne bygge hverandre opp og gjøre hverandre gode. Gjennom fokuset på arbeidsmiljøet (IA-arbeidet) fikk vi stadig repetert hvordan vi ønsket å ha det. Jeg mener at dette hadde en smitteeffekt også på miljøet i klassen. Svært mange elever er engstelige for å gjøre feil på skolen. De ønsker ikke å snakke i klassen, om de ikke er sikre på at de har det rette svaret, og de tror det viktigste på skolen er å vise hva de har lært og kan. Å få til et læringsmiljø i klassen der det er akseptert å gi uttrykk for det man ikke vet eller kan, er viktig for at elevene skal lære noe nytt. Entreprenørskap fremmer dette, her har ikke lærer fasiten, vi må prøve og feile, vi skal erfare og reflektere.

Klassemiljø

MINE TIPS TIL ANDRE LÆRERE PÅ HELSE- OG OPPVEKST SOM ØNSKER Å TA I BRUK UNGDOMSBEDRIFT:

- Hiv dere ut i det, på samme måte som elevene gjør! Dere lærer underveis og det er lov å feile også for lærerne. Søk hjelp hos de som kan dette; Ungt Entreprenørskap.
- Begynn i det små, du trenger ikke gjøre alt som står i UB-løypa. Tenk på den som en idébank, men lag ditt eget løp.
- Husk at medbestemmelse og elevaktivitet er bærende elementer i UB. Din rolle er å sette rammer, veilede og hjelpe til med å skape refleksjoner. Du som lærer skal altså ikke starte bedrift, det er det elevene som skal. Elevene må få lov å feile, du skal hjelpe dem tilbake – ikke stoppe dem. Vær tydelig på at det å feile er en del av prosessen.
- Resultatet kan være en viktig motivasjonsfaktor for elevene, så ikke undervurder den, men husk å holde fokus på prosessen og læringen! Husk derfor å sette av tid til refleksjon, både muntlig og skriftlig: Hva har vi lært av dette? Hva har jeg lært av de jeg har samarbeidet med (medelever og lokalt næringsliv)? Hvordan kunne vi løst det om vi fikk prøve igjen? Hvordan kan jeg bruke denne kunnskapen i mitt fremtidige yrke?
- Vær tilgjengelig, krev at elevene skal ha veiledning. Men husk å ikke styre dem for mye, det er en viktig balansegang mellom å støtte og styre. Vær entusiastisk og få medlærere/ledelse til også å vise sin entusiasme – det smitter over på elevene.
- Inviter med fellesfaglærere, IA i samfunnsfag, regnskap i matte, skriving av brev i norsk osv. Du må synliggjøre mulighetene for FYR-samarbeid med fellesfaglærerne.
- Skap deg ditt eget nettverk av mentorer og støttespillere i lokalsamfunnet, min erfaring er at mange er positive til å bidra.
- Sist, men ikke minst: Det er gjerne mer læring i de ungdomsbedriftene som sliter litt i prosessen. Husk derfor å ha ditt fokus på prosess og ikke resultat.

